

İLKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ ÖĞRETMENLERİN DUYGUSAL EMEK DAVRANIŞLARI İLE YAŞAM DOYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL LABOR BEHAVIOR AND LIFE SATISFACTION LEVELS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Cem MORAN², Adil ÇORUK³

ÖZ: Araştırmanın amacı ilköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi demografik değişkenlere göre incelemek ve duygusal emek ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Araştırma 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Çanakkale ili ve ilçeleri içerisinde yer alan ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerle yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak “duygusal emek ölçeği” ve “yaşam doyumu ölçeği” kullanılmıştır. Veriler IBM SPSS 21 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre öğretmenlerin duygusal emek davranışları ve yaşam doyumları orta düzeyde bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere nazaran daha fazla yüzeysel rol yaptığı saptanmıştır. 21 yıl ve üstü kıdeme sahip olan öğretmenlerin 16-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlerden daha çok duygusal emek davranışı gösterdikleri saptanmıştır. 16-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin diğer kıdem grubundaki öğretmenlere göre daha az yaşam doyumu algısına sahip oldukları saptanmıştır. Algılanan gelir düzeyi orta ve yüksek olan öğretmenlerin algılanan gelir düzeyi düşük olan öğretmenlerden daha çok yaşam doyumu algısına sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Öğretmen, duygusal emek, yaşam doyumu, ilköğretim.

ABSTRACT: The aim of this study is to investigate the relationship between emotional labor behaviors and life satisfaction levels of teachers in primary schools according to demographic variables and to determine the relationship between emotional labor and life satisfaction. The research has been done with teachers working in Primary schools in the province of Çanakkale in 2015 – 2016 educational year. Emotional labor scale and life satisfaction scale were used as data collection tools. The data were analyzed by using the IBM SPSS 21 packet program. According to the results of the research, teachers' emotional labor behavior and life satisfaction have been found moderate. It was found that male teachers played a more surface role than female teachers. It has been found that teachers who have 21 years or more of seniority show more emotional labor behaviors than teachers who have 16-20 years of seniority. It has been found that teachers with 16-20 years of seniority have a lower perception of life satisfaction than teachers in the other seniority group. It has been found that the teachers with the middle and higher income perceived have more life satisfaction perceptions than the teachers with low perceived income level.

Keywords: Teacher, emotional labor, life satisfaction, primary education.

Bu makaleye atf vermek için:

Moran, C. & Çoruk, A. (2021). İlköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 267-284.

Cite this article as:

Moran, C. & Çoruk, A. (2021). The relationship between emotional labor behavior and life satisfaction levels of primary school teachers. *Trakya Journal of Education*, 11(1), 267-284.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Employees act in the business environment as required by the job. Individuals working in the service sector are generally expected to be good-humored and understanding. Emotional labor is defined as an effort to harmonise the emotional state of employees who interact with customers face-to-face with the standards defined by the organization.

The concept of emotional labour is examined in three sub-dimensions. Superficial behaviour can be defined as the person pretends as if he feels the emotions that he does not feel. Deep behaviour; unlike the superficial acting concept, it is the employee's attempt to truly feel the desired emotion, and is the adaptation of not

¹ Çalışma, Doç. Dr. Adil ÇORUK danışmanlığında Cem MORAN tarafından yapılan aynı isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Sınıf Öğretmeni, 25 Eylül İlkokulu, Lapseki, ÇANAKKALE, cemmoran20@gmail.com

³ Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, adilcoruk@hotmail.com

only the behaviours but also the emotions to the rules of conduct. Natural emotions; are an effort to express his emotions as he likes without feeling too much emotional labour and an obligation.

Individuals are happier in the work environments they desire to work. While individuals who work under the conditions they want become happier in life, individuals who work under conditions they do not want may not be happy. This concept can also be explained as life satisfaction. Life satisfaction is a situation that occurs as a result of comparing an individual's expectations with what they have. Individuals with high life satisfaction become happier in their lives. Individuals with high life satisfaction are expected to have a higher job performance.

The aim of this study is to determine the relationship between the emotional labor behaviors and life satisfaction levels of teachers working in primary and secondary education institutions according to demographic variables (gender, seniority, branch, marital status, age, educational status, school type and perceived income level).

Method

The research has been done with preschool, class and branch teachers working in Primary and Secondary schools in the province of Çanakkale in 2015 – 2016 educational year. Emotional labor scale which was developed by Diefendorff et al. (2005) and adapted into Turkish by Basım and Beğenirbaş (2012); and life satisfaction scale which was developed by Deiner et al. (1985) and adapted into Turkish by Durak et al. (2010) have been used. The data were analyzed by using the IBM SPSS 21 packet program. In the research, the level of significance was taken as $p < 0.05$.

Findings

According to the results of the research, it is seen that teachers working in primary schools sometimes display emotional labor behavior and their perception of life satisfaction is moderate. It was found that male teachers played more superficial behaviour than female teachers. It has been found that teachers who have 21 years or more of seniority show more emotional labor behaviors than teachers who have 16-20 years of seniority. It was found that teachers working in primary education institutions exhibit more natural emotional behaviors than teachers working in secondary school. It has been found that teachers with 16-20 years of seniority have a lower perception of life satisfaction than teachers in the other seniority group. It was found that teachers with moderate perceived income level had more life satisfaction than teachers with low perceived income level. It has been revealed that teachers with higher income level perception have more life satisfaction than teachers with lower income level perception. It was revealed that there was no significant relationship between teachers' emotional labor behaviors and life satisfaction levels, but there was a significant relationship between the natural behavior sub-dimension of emotional labor and life satisfaction.

Discussion and Conclusion

It has been revealed that teachers working in primary education institutions sometimes display emotional labor behavior. When the sub-dimensions are analyzed, it is concluded that teachers working in primary education institutions sometimes exhibit superficial behavior, while deep behavior and natural behaviors often exhibit. When evaluated in terms of teaching profession, it is positive situation that teachers sometimes show superficial behavior and natural behavior often. This result reveals that teachers behave sincerely. It is concluded that teachers working in primary education institutions have a medium level of life satisfaction perception.

According to the results of the research, it was revealed that there was no significant relationship between the emotional labor behaviors and life satisfaction levels of teachers working in primary education institutions. There is also no significant difference between superficial behavior and deep behavioral dimensions, which are the sub-dimensions of emotional labor, and life satisfaction. A low level of significant relationship was found between the natural behavior sub-dimension and life satisfaction. It is thought that teachers who show natural behavior do not have to behave adversely. In the research, teachers who have seniority between 16-20 years have lower life satisfaction. An in-depth qualitative study can be conducted on the causes of this result. It is concluded that secondary school teachers' levels of natural behavior display are lower than primary school teachers. Secondary school teachers need to interact more

with students to increase their natural behavior. In order to interact, activities such as increasing extracurricular activities and student coaching can be increased.

GİRİŞ

Bireylerin günlük hayatta çeşitli ihtiyaçları bulunmaktadır. Bireyler bu ihtiyaçlarını karşılamak için kurumlardan ve kuruluşlardan destek almaktadır. Hizmet sektörü bireylerin günlük hayattaki ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Hizmet sektörü, hizmet sunmuş olduğu bireylerin memnun kalmasını isterler. Hizmet veren kuruluşlar daha fazla iş yapabilmek için işgörenlerden bazı davranışları sergilemelerini beklemektedir. Çalışanlar işlerini iyi yapmalarının yanında bazı davranışları da sergilemek zorunda kalmaktadırlar. Hizmet sektörünün gelişmesiyle birlikte duygusal emek kavramı birçok sektörde kullanılan bir kavram olmuştur. Duygusal emek bireyin işinde çalışırken, kendi davranışını gizleyip işinin gerektirdiği şekilde davranmasıdır. Hizmet sektöründe çalışan bireylerden genelde güler yüzlü ve anlayışlı olması beklenmektedir.

Bireyler istedikleri çalışma ortamlarında çalıştıklarında daha mutlu olmaktadır. İsteddiği koşullarda çalışan bireyler daha mutlu olurken, istemediği koşullarda çalışan bireyler mutlu olmayabilirler. Bu kavram yaşam doyumu olarak da açıklanabilir. Yaşam doyumunu gerçekleştiren bireyler hayatlarında daha mutlu olmaktadır. Yaşam doyumu bireyin hayatından memnun olmasıdır. Yaşam doyumu yüksek olan bireylerin iş performanslarının da daha yüksek olması beklenmektedir. Hizmet sektörünün en önemli kesimlerinden biri de eğitim sektörüdür. Eğitim sektörü, toplumun eğitim ihtiyacını karşılamaktadır. Okullar veliler, öğrenciler ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Okulun en önemli öğelerinden biri öğretmenlerdir.

Öğretmenler eğitim-öğretim için gerekli bilgi ve donanıma sahiptir. Bunları derslerinde rahatlıkla kullanırlar. Öğretmenler okulda kendilerine verilen diğer işleri de eksiksiz bir şekilde yerine getirmeye çalışırlar. Ama bazen öğretmenler yapamayacakları durumlarda bile kendilerini bu işleri yerine getirmek zorunda hissederler. Okul içi eğitim faaliyetlerinde iç dünyalarında kötü olsalar bile öğrencilerine, velilerine ve çevrelerine iyi görünmek durumundadır. Öğretmenlerin rol model olarak görüldüğü bir ortamda bu durum zorunlu görünmektedir. Öğretmenlerin istemediği şartlarda çalışması, öğretmenlerin performansını olumsuz yönde etkileyebilir. Öğretmenlerin sorunlar yaşaması öğrencilerin aldığı eğitime de olumsuz etki etmektedir. Mutsuz bir öğretmen mutsuz nesiller yetiştirir. Öğretmenlerin bu durumdan memnun olup olmadığı bilinmemektedir. Diğer bir deyişle bu durumlarda yaşam doyumu yaşayıp yaşamadıkları bilinmemektedir. Bu çalışmada ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır.

Duygusal Emek

Örgütlerde duygu konusu rasyonel geleneğin temsilcileri Weber, Taylor ve Fayol gibi teorisyenlerden etkilenerek (Callahan ve McCollum, 2002) göz ardı edilmiş ve çalışma ortamları rasyonel bir çevre olarak görülmüştür (Grandey, 2000; Tran, 1998). Duyguların örgütsel süreçler içerisinde ele alınması ise oldukça yenidir ve bu konudaki çalışmalar da öncelikle örgütsel amaçlar çerçevesinde duyguların yönetilmesi ve örgütsel duygu kurallarının belirlenmesi şeklinde ortaya çıkmıştır (Scherer ve Tran, 2001). Duygusal emek kavramı da bu doğrultuda ön plana çıkan kavramlardan birisidir ve Morris ve Feldman (1997) tarafından örgütler tarafından beklenen duyguların ifade edilmesi eylemi olarak tanımlanmıştır.

Duygusal emek, çalışma hayatında çalışanların çalışma ortamlarındaki duygularının kontrol altında tutulmasını kapsayan, duyguların kontrol edilmesi olarak tanımlanan bir terimdir (Pala ve Tepeci, 2009). İşgörenlerin kendisinden beklenen hizmeti sunarken hissettiği, yaptığı işin gerektirdiği ve bir üyesi oldukları örgütlerin de istediği duyguları dikkate almak, bu duyguları yönetmek ve bu duyguların gerçekleşmesi için çabalamak da duygusal emek olarak açıklanabilir (Özgün, 2015). Duygusal emek, başkalarını anlamak için çaba sarf etme, başkaları ile duygudaşlık kurma, bu hisleri şahsi hisleri gibi hissetme olarak da tanımlanabilir (Beğenirbaş ve Meydan, 2012). Tanımlara bakıldığında duygusal emek, çalışanların iş ortamında uygun davranışlar sergilemek için gösterdikleri çabalar bütünü olarak ele alınmaktadır.

Büyük ölçüde yönetim tarafından belirlenen ve kontrol edilen yapay duyguların sergilenmesini ifade eden (Hochschild, 1983, Wharton, 1999) duygusal emek sürecinde, kişinin duygularını kontrol etmesini Hochschild (1983) bir emek şekli olarak belirtmiştir (Byradley, 2010). Duygusal emek duyguların nasıl yönetileceğini ortaya koymaktadır (Ashkanasy, 2003). Duygusal emek davranışının nasıl sergilenmesi

gerektiğini duygu kuralları ve gösteri kuralları belirlemektedir. Duygu kuralları gerçekte bir durum karşısında bireyin göstereceği davranışı belirleyen kurallardır. Gösteri kuralları ise, bireylere nasıl davranılması gerektiğini belirten kurallardır ve bu kurallar duygusal emek sürecinde daha çok ön plana çıkmaktadır (Seçer, 2005). Hochschild'e (1983) göre duygusal emek kapitalist sistemlerin örgüt çalışanlarını sömürmeleri konusunda yeni bir alan sağlamıştır (Boyd, 2002).

Duygusal Emek Yaklaşımları

Duygusal emek konusunda literatüre ilk yaklaşım Hochschild (1983) tarafından ortaya atılan yaklaşımdır. Sonra Ashforth ve Humphrey yaklaşımı ortaya çıkmış, bu iki yaklaşımı sırasıyla Morris ve Feldman tarafından ortaya atılan yaklaşım ile Grandey tarafından ortaya atılan yaklaşım takip etmiştir.

Duygusal emek kavramını ilk defa Hochschild 1983 yılında, "The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling" adlı kitabında ortaya atmıştır. Hochschild duygusal emeği "tüm insanlar tarafından mimikleri ve vücut diliyle gözlemlenebilen davranışlar" olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma ek olarak duygusal emeği bir ücret için satılabilen bu yüzden de takas değeri olan bir kavram olarak tanımlamıştır (Hochschild, 2003).

Ashforth ve Humphrey (1993), duygusal emek kavramını Hochschild yaklaşımından farklı şekilde ele almıştır. Duygusal emek kavramını davranış kurallarına yakışır hislerin gösterilmesi şeklinde açıklamışlardır. Davranıştan ziyade, (a) davranışların altında yattığı düşünülen duygulara odaklanma tercih edilmiştir, duygular insanlar tarafından görülmektedir. Çalışanlar görevi gereği rol yaparlar ve hizmet alan kişileri etkiler ve (b) sergilenen davranışlar rol yapmayı gerektirmeden kişinin normalde göstereceği davranışa da uygun olabilir. Bu tanım hem davranışı vurgulayan hem de duygu ifadesini duygu deneyiminden ayıran bir tanımdır (Ashforth ve Humphrey, 1993).

Morris ve Feldman (1996) bireyler arasındaki ilişkiler sırasında istenen duyguyu ifade etmek için gerekli olan kontrol, çaba ve planlamayı duygusal emek olarak tanımlar. Bu tanımın altında yatan 4 varsayım vardır. Birinci varsayım duygunun etkileşimli bir modelini vurgulamaktadır. Modelde duyguların hissedilmesinde ve gösterilmesinde sosyal faktörlerin etkili olduğu savunulur. İkinci varsayım etkileşim modelini tekrar belirtir. İşgörenlerin hissettiği duygularla işverenlerin göstermesini beklediği duygular aynı olsa da, gerekli duygunun gösterimi için işgörenin tekrar çabalaması gerekmektedir. Üçüncü varsayım Hochschild'in (1983) belirttiği gibi duygunun ticaret içinde bir alet olarak kullanılmasıdır. Dördüncü varsayım, bu tanımda duyguların nasıl ve ne zaman gösterilmesi gerektiğini bildiren kuralların var olduğudur (Morris ve Feldman, 1996'dan aktaran Kaya, 2014).

Grandey (2000), duygusal emeği hem duyguların hem de duyguların ifade edilme biçiminin örgütün hedefleri için düzenlenmesi süreci olarak tanımlamıştır. Duygusal emek daha önceden yapılmış araştırmalara benzer biçimde yüzeysel ve derinden rol yapma davranışı şeklinde belirtilmiş ve duyguların düzenlenebilmesi için bu iki boyutun kullanılmasının gerekli olduğunu belirtilmiştir (Beğenirbaş ve Meydan, 2012).

Duygusal Emek Kavramının Alt Boyutları

Duygusal emek kavramında en fazla ifade edilen alt boyutlar; yüzeysel davranış, derinlemesine davranış ve samimi (doğal) davranış boyutlarıdır. Bu çalışmada Ashforth ile Humphrey'in yaklaşımındaki alt boyutlar dikkate alınmıştır.

Yüzeysel davranış; işgörenlerin kendi hislerini gizlemesi, istenilen duyguları dış görünüşlerini farklılaştırarak (mesela yüz hareketleri, sesinin tonu ya da vücut dili aracılığıyla) karşı tarafa ifade etmeye çalışmasıdır (Onay, 2011). Yüzeysel davranış gerçekte hissedilmeyen duyguları ses tonuyla veya sözlü ifadeleriyle sergilemektir (Ashforth ve Humphrey, 1993) ve bu nedenle her zaman güvenilir olmayabilir. Ayrıca çalışanın ifade ettikleri ile hissettikleri arasında çelişki olduğu için çalışmada örgüte yabancılaşma hissini uyandırabilir (Brotheridge ve Grandey, 2002).

Derinlemesine davranış; örgütün beklediği davranışı göstermek ve duyguları gerçek olarak hissetmek için insanın içinden gelen emek şeklinde tanımlanmıştır (Ashforth ve Humphrey, 1993). Kısacası; "derin davranış" sergileyen işgörenler; istenilen duyguları gösterebilmek için fiziki görünümünü sabit tutup içinden gelen duyguları yaratıcılarını kullanarak veya önceden yaşadıkları olayları ve güzel hatıraları hatırlayarak bulunduğu duruma uyumlu olan tepkiyi verebilmektir (Onay, 2011). Derinlemesine davranış ile yüzeysel davranış birbirinden ayıran yönü, sadece davranışların değil hislerin de davranış kurallarına uyumlu olmasıdır (Oral ve Köse, 2012). Derin davranışta birey gerçek hisleri ile kendisinden

beklenen davranışları uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır (Grandey, 2003) ve göstermek durumunda kaldığı duyguyu bizzat deneyimleme çabası içerisinde (Diefendorff ve diğerleri, 2005).

Ashforth ve Humphrey (1993) samimi davranışta çalışanların işleri gereği yapmak zorunda kaldığı duygularla, gerçekte göstermek zorunda oldukları duyguların benzerlik gösterebileceğini belirtmişlerdir. Örnek olarak yaralı çocuğu görür görmez çocuğa sempati hisseden bir hemşirenin rol yapmaya ihtiyacı olmadığını belirtmişlerdir (Ashforth ve Humphrey, 1993). Bu davranış türünde kişi çok az duygusal emek harcamaktadır. Morris ve Feldman'a (1996) göre ise birey yine de belli bir miktar emek harcamak zorundadır, çünkü hissetmiş olduğu duyguyu örgütün istediği davranışlarla yansıtmaktadır.

Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu kavramını ilk defa Neugarten ve diğerleri (1961) dile getirmiştir. Yaşam doyumu, bir kişinin yaşamının genel kalitesini bir bütün olarak olumlu yönde değerlendirme derecesidir. Yaşam memnuniyeti birçok insanın yaşamın ana hedefi olarak ön plana çıkmaktadır (. Yaşam doyumu insanların kendilerine verilen yaşam koşulları ve yaşantılarından elde ettiği tecrübelerinin etkileşiminin sonuçlarına göre değişen gayeleri ve elde ettikleri arasındaki algıladığı farktır (Dündar, 1993). Yaşam doyumu, bir bireyin beklentisiyle (isteğinin), elinde bulunanları karşılaştırılmasıyla (neye sebep olduğu) bulunan sebep ya da neticedir. Yaşam doyumu bireyin karşısından beklediği ile gerçekte olan durum arasındaki fark olarak betimlenebilir (Özer ve Karabulut, 2003). Ayrıca bireyin yaşadığı hayattan hoşlanması ve yaşamından memnun olmasıdır (Haybron, 2007).

Yaşam Doyumu Modelleri

Yaşam doyumu ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş ve yapılan çalışmalarda en çok kullanılan kuramlar olan ereksel (telik) kuramı, tavandan-tabana ve tabandan- tavana kuramı, yargı kuramı, haz ve acı kuramı ve bağ kuramı bu bölümde incelenmiştir.

Ereksel (Telik) Kuramlar

Bu kurama göre mutluluk, belli amaç ve gereksinimlerin gerçekleşmesine bağlıdır. İlk kez Wilson (1960) tarafından ortaya atılan kuramda ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığının mutluluğu belirlediği varsayılmaktadır (Başer-Şeker, 2009). Wilson'un 1960 yılında ortaya attığı kuram, insanın gereksinimlerinin karşılanmasının mutluluğa, karşılanmamasının ise mutsuzluğa sebep olduğu varsayılmaktadır (Acar, 2011).

Tavandan-Tabana ve Tabandan-Tavana Kuramları

Bu kurama göre mutlu musun diye sorulduğunda kişi başından geçen acıları ve hazları hesaplayarak cevap verir. Tabandan tavana kuramı kişinin hayatının farklı yönlerinin bir değerlendirmesidir (Acar-Arasan, 2010). Tavandan tabana kuramına göre ise; mutluluk bireylerin çoğunda bulunan bir özelliktir ve şahıslardaki pozitif yönleri görmeye yönelik bir güç bulmaktadır. Bu güç şahsın olaylar hakkındaki görüşlerine etki etmektedir. Yaşamda doygunluğa ulaşmış kişi mutluluğa ulaşmıştır (Erdoğan, 2016).

Yargı Kuramı

Yargı kuramı, bazı standart durumlarla var olan gerçek durumların karşılaştırılması sonucu mutluluğun ortaya çıktığını savunmaktadır. Eğer mevcut durum standart durumları geçiyorsa mutluluk oluşmaktadır (Başer-Şeker, 2009). Doyum dikkate alındığında bu tür karşılaştırmalar bilinçli bir şekilde yapılabilir. Ancak duygu durumunda standartlarla karşılaştırma olayı isteyerek veya istemsiz yapılmaktadır. Bu kuram hangi olayların olumlu veya olumsuz olduğunu belirlemenin yanında; olaylar neticesinde ortaya çıkan duygunun seviyesini de öngörebilmektedir (Şahin, 2010).

Haz ve Acı Kuramı

Wilson'un (1960) ereksel kuram yaklaşımı göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Kuramda bireylerin istek ve ihtiyaçlarının tam anlamıyla doyuma ulaşmasıyla mutluluk yaşanabileceği belirtilmektedir (Başer-Şeker, 2009).

Bağ Kuramı

Mutluluk ve yaşam doyumunu incelerken bilişsel alan üzerine odaklanmıştır. İyi hadiselerin iç bilişsel kavramlara ters olsa da mutluluğu arttıracığı düşünülmektedir. Klasik koşullanmanın üzerinde önemle durmuşlardır. Bireyler yaşamlarında duygusal olabilir. Bireyler birden fazla uyarıcı ile kendileri arasında bağlantı kurarlar (Acar, 2011).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin duygusal emek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma ilişkisel tarama modelinde incelenmiştir. Tarama modeli daha önce gerçekleşmiş veya hala devam eden durumu olduğu gibi tasvir etme amacını taşıyan bir modeldir. Araştırma konusu olarak incelenen kişiler veya durumlar bulunduğu şartlar içinde olduğu şekliyle tamamlanmaya çalışılır, mevcut durumu değiştirme gayretine girilmez (Karasar, 2013).

Evren- Örneklem

Araştırmanın evrenini; 2015–2016 yılları içerisinde Çanakkale ili ve ilçeleri içerisinde yer alan farklı nitelikteki ilkokullarda ve ortaokullarda görev yapan okul öncesi, branş ve sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örneklem seçiminde kolayda örnekleme ya da uygun örnekleme seçilmiştir. Bu örnekleme türü ana kütle içerisinde seçilen örnek kütleinin araştırmacı tarafından belirlendiği tesadüfi olmayan örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde veriler, ana kütle içerisinde en hızlı ve en ekonomik olacak şekilde toplanır (Haşiloğlu ve diğ., 2015). Bu yöntemde; araştırmacı hedef ana kütleinden örneklemini oluşturmak için erişim sağlayabileceği en kolay ögelere yönelmektedir (Baltacı, 2018) ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan örnekleme türlerinden biridir (Başaran, 2017). Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenen okullarda görev yapan ve araştırmaya gönüllülük esasına göre katılan 237 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem grubunun dağılımına ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1.

Örneklem demografik özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	69	30,4
	Erkek	158	69,6
	20-30	40	17,6
Yaş	31-40	116	51,1
	41-50	49	21,6
	51 ve üzeri	22	9,7
Medeni hali	Evli	201	88,5
	Bekâr	26	11,5
	0-5 yıl	27	11,9
Kıdem	6-10 yıl	58	25,6
	11-15 yıl	54	23,8
	16-20 yıl	31	13,7
	21 ve üstü	57	25,1
	Lise	1	,4
Eğitim durumu	Ön lisans	14	6,2
	Lisans	187	82,4
	Yüksek Lisans	22	9,7
	Doktora	3	1,3
Görev yapılan okul türü	İlkokul	120	52,9
	Ortaokul	107	47,1

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Diefendorff ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen Basım ve Beğenirbaş (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan “Duygusal Emek Ölçeği” ile Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen, Durak, Durak ve Gencoz (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ilgili yazarlardan izin alınarak uygulanmıştır.

Duygusal Emek Ölçeği

Diefendorff ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen ölçek, Basım ve Beğenirbaş (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Basım ve Beğenirbaş (2012)'ın yaptığı güvenilirlik analizleri sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .80 olarak ortaya konulmuştur. Bu sonuç ölçeğin geçerli ve güvenilirliğinin yeterli olduğunu sergilemektedir. Ölçek 13 maddeden oluşan beşli likert tipinde bir ölçektir. Öğretmenlere sunulan formda öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına ilişkin ifadeler hangi düzeyde katıldıkları (1= Hiçbir zaman, 1.00–1.80 arası ortalama, 2= Çok nadir, 1.81–2.60 arası ortalama, 3= Bazen, 2.61–3.40 arası ortalama, 4= Çoğu zaman, 3.41–4.20 arası ortalama ve 5= Her zaman, 4.21–5.00 arası ortalama) derecesinde davranış olarak kabul edilmiş ve bulgular bu değerlere göre yorumlanmıştır. Duygusal emek davranışı yüzeysel davranış, derinden davranış, samimi davranış olarak üç alt bölüme ayrılmıştır. Yüzeysel davranış faktörü 1, 3, 4, 5 ve 6. sorularda bulunmaktadır. Derinden davranış faktörü 7, 8, 9 ve 10. sorulardan oluşmaktadır. Samimi davranış faktörü de 2, 11, 12 ve 13. sorulardan oluşmaktadır. Araştırmada yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda duygusal emek ve alt boyutları için Cronbach Alfa katsayıları yüzeysel davranış alt boyutunda .85, derinden davranış alt boyutunda .91 ve samimi davranış alt boyutunda .63 ve duygusal emek genel toplamı .69 olarak hesaplanmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumu ölçeği, şahısların hayattan aldıkları doyumu belirlemek amacıyla Diener vd. (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ile ilgili yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde 5 maddeden oluşmaktadır ve Durak ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Öğretmenlere sunulan formda öğretmenlerin yaşam doyumu düzeyine ilişkin ifadeler hangi düzeyde katıldıkları (1=Kesinlikle katılmıyorum, 1.00–1.80 arası ortalama, 2=Katılmıyorum, 1.81–2.60 arası ortalama, 3=Kısmen katılıyorum, 2.61–3.40 arası ortalama, 4=Katılıyorum, 3.41–4.20 arası ortalama, 5=Kesinlikle katılıyorum, 4.21–5.00 arası ortalama) derecesinde kabul edilmiş ve bulgular bu değerlere göre yorumlanmıştır. Araştırmada yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeylerinde; cinsiyet, medeni hal ve çalışılan eğitim kademesi değişkenlerine göre göre farkları belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi, yaş, kıdem ve eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Gruplararası farkın olduğu durumlarda, farklılığın kaynağının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için, homojenliğin sağlandığı durumlarda Tukey Testi, homojenliğin sağlanmadığı durumlarda ise Tamhane's T2 Testi yapılmıştır. Öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon testinden yararlanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ değeri esas alınmıştır. Analizler neticesinde ulaşılan bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda tablolara dönüştürülmüş ve yorumlamaya gidilmiştir.

BULGULAR

Bu başlık altında araştırmanın problem durumlarına uygun olarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öğretmenlerin Duygusal Emek Davranışlarının ve Yaşam Doyumu Algı Düzeylerinin İncelenmesi

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin duygusal emek davranışları ve yaşam doyumu düzeyleri incelenmiştir. Duygusal emek davranışı yüzeysel davranış, derinden davranış ve samimi davranış olarak üç alt boyutta ele alınmıştır ve öğretmenlerin görüşlerine ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.

Öğretmenlerin duygusal emek davranışları ve yaşam doyumu düzeylerine ilişkin görüşleri

Boyutlar	N	\bar{x}	s
Yüzeysel Davranış	227	2.68	.93
Derinden Davranış	227	3.63	.95
Samimi Davranış	227	3.94	.46
Duygusal Emek	227	3.36	.60
Yaşam Doyumu	227	3.18	.75

Öğretmenlerin duygusal emek davranışını genel anlamda bazen ($\bar{x}=3.36$) sergilediği görülmektedir. İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin duygusal emek alt boyutlarından yüzeysel davranışı yine bazen düzeyinde ($\bar{x}=2.68$) sergiledikleri görülmektedir. İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin derinden davranışı sergileme ($\bar{x}=3.63$) ve samimi davranışı ($\bar{x}=3.94$) sergileme düzeylerinin ise çoğu zaman düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaşam doyumu algı düzeylerine bakıldığında ise kısmen ($\bar{x}=3.18$) düzeyinde katıldıkları görülmektedir.

Öğretmen Görüşlerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu alt başlıkta öğretmenlerin duygusal emek davranışları ve yaşam doyumu düzeylerine yönelik görüşleri cinsiyet, yaş, medeni hal, kıdem, eğitim durumu ve çalışılan okul türü açısından ele alınmıştır.

Öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem için t-testi yapılmış ve sonuçlar tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3.

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular

	Cinsiyet	N	\bar{x}	s	sd	t	p
Yüzeysel Davranış	Erkek	69	2.90	.90	225	.87	.02*
	Kadın	158	2.59	.93			
Derinden Davranış	Erkek	69	3.74	.82	225	.06	.25
	Kadın	158	3.58	1.00			
Samimi Davranış	Erkek	69	3.98	.49	225	.49	.38
	Kadın	158	3.96	.44			
Duygusal Emek	Erkek	69	2.52	.40	225	.63	.32
	Kadın	158	2.47	.39			
Yaşam doyumu	Erkek	69	3.21	.87	225	.04	.61
	Kadın	158	3.16	.70			

Cinsiyet değişkeni açısından öğretmenlerin duygusal emek davranışları anlamlı bir fark göstermemektedir [$t(225)=-.63$, $p>0.05$]. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise yüzeysel davranış boyutunda farklılığın anlamlı olduğu bulunmuştur [$t(225)=.87$, $p<0.05$]. Buna göre ilköğretim kurumlarında çalışan erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden daha fazla yüzeysel davranış gösterdiği saptanmıştır. Diğer alt boyutlarda öğretmenlerin görüşleri cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin yaşam doyumu algıları da cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t(225)=.04$, $p>0.05$]. İlköğretim kurumlarında çalışan erkek öğretmenler ile kadın öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının birbirine benzer düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının yaş değişkenine göre farklılık sergileyip sergilemediğini tespit etmek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.

Yaş değişkenine ilişkin bulgular

Alt Boyutlar	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yüzeysel Davranış	Gruplar içi	3.478	3	1.159	1.357	.257
	Gruplar arası	190.565	223	.855		
	Toplam	194.043	226			
Derinden Davranış	Gruplar içi	2.799	3	.933	1.027	.381
	Gruplar arası	202.486	223	.908		
	Toplam	205.285	226			
Samimi Davranış	Gruplar içi	.704	3	.235	1.119	.342
	Gruplar arası	46.776	223	.210		
	Toplam	47.480	226			
Duygusal Emek	Gruplar içi	.364	3	.121	.787	.502
	Gruplar arası	34.412	223	.154		
	Toplam	34.776	226			
Yaşam Doyumu	Gruplar içi	1.579	3	.526	.930	.427
	Gruplar arası	126.123	223	.566		
	Toplam	127.702	226			

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal emek davranışlarının yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(3-223)}=.787$, $p>0.05$]. Duygusal emek alt boyutları açısından bakıldığında da öğretmenlerin görüşlerinin yaş değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına ilişkin görüşlerinde yaş değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmadığı, yaş değişkeninin öğretmenlerin duygusal emek algılarını farklılaştırmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin yaşam doyumu algıları da yaş değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir [$F_{(3-223)}=.930$, $p>0.05$]. Bu bulguya göre ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşı ile yaşam doyumu algıları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı, yaş değişkeninin yaşam doyumuna ilişkin öğretmen algılarını farklılaştırmadığı söylenebilir.

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının medeni hal değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan bağımsız gruplar için t-testine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.

Medeni hal değişkenine ilişkin bulgular

Alt Boyutlar	Medeni hali	N	\bar{x}	s	sd	t	p
Yüzeysel Davranış	Evli	201	2.72	.901	225	.18	.10
	Bekâr	26	2.40	1.084			
Derinden Davranış	Evli	201	3.66	.939	225	.24	.20
	Bekâr	26	3.40	1.047			
Samimi Davranış	Evli	201	3.94	.471	225	.05	.88
	Bekâr	26	3.95	.354			
Duygusal Emek	Evli	201	2.50	.385	225	.34	.25
	Bekâr	26	2.40	.441			
Yaşam doyumu	Evli	201	3.20	.75	225	.85	0.21
	Bekâr	26	3.00	.77			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal emek davranışlarının medeni hal değişkeni açısından anlamlı farklılık sergilemediği görülmektedir [$t_{(225)}=.34$, $p>0.05$]. Duygusal emeğin alt boyutları açısından bakıldığında da medeni durumun anlamlı bir farklılık sergilemediği görülmektedir. Bu bulguya göre evli ve bekâr öğretmenlerin duygusal emek davranışlarının benzer olduğu, anlamlı bir farklılık oluşturacak düzeyde olmadığı söylenebilir.

Tablo 5'e göre öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının da medeni hal değişkeni açısından anlamlı bir farklılık sergilemediği görülmektedir [$t_{(225)}=.85$, $p>0.05$]. İlköğretim kurumlarında çalışan evli öğretmenler ile bekâr öğretmenlerin yaşam doyumu algıları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı, medeni hal değişkeninin öğretmen görüşlerini farklılaştırmadığı söylenebilir.

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6.

Kıdem değişkenine ilişkin bulgular

Alt Boyutlar	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Yüzeysel Davranış	Gruplar içi	8.311	4	2.078			
	Gruplar arası	185.732	222	.837	2.484	.045*	21 yıl ve üstü > 16-20 yıl
	Toplam	194.043	226				
Derinden Davranış	Gruplar içi	5.563	4	1.391			
	Gruplar arası	199.723	222	.900	1.546	.190	
	Toplam	205.285	226				
Samimi Davranış	Gruplar içi	.803	4	.201			
	Gruplar arası	46.676	222	.210	.955	.433	
	Toplam	47.480	226				
Duygusal Emek	Gruplar içi	.766	4	.191			
	Gruplar arası	34.011	222	.153	1.249	.291	
	Toplam	34.776	226				
Yaşam Doyumu	Gruplar içi	7.970	4	1.993			
	Gruplar arası	119.732	222	.539	3.694	.006*	0-5 yıl, 11-15 yıl > 16-20 yıl 21 yıl üstü > 6-10 yıl, 16-20 yıl
	Toplam	127.702	226				

Öğretmenlerin görüşlerinin kıdeme göre anlamlılık bir farklılık göstermediğini gösteren tablo 6 incelendiğinde duygusal emek davranışları açısından öğretmenlerin görüşlerinin anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(4-222)}=1.249$, $p>0.05$]. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise yüzeysel davranış boyutundaki görüşlerin anlamlı bir şekilde farklılık sergilediği görülmüştür [$F_{(4-222)}=2.484$, $p<0.05$]. 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin, 16-20 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenlerden daha çok yüzeysel davranış gösterdikleri saptanmıştır. Diğer alt boyutlardaki duygusal emek davranışları ise kıdem değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının kıdeme göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$F_{(4-222)}=3.694$, $p<0.05$]. Bu bulguya göre göre kıdemleri 0-5 yıl olan öğretmenlerin kıdemleri 16-20 yıl olan öğretmenlerden daha fazla yaşam doyumu algısına sahip oldukları saptanmıştır. Yine aynı şekilde 11-15 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin 16-20 yıl arası kıdemleri olan öğretmenlere göre daha yüksek yaşam doyumu algısına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca kıdemleri 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin kıdemleri 6-10 yıl ve 16-20 yıl olan öğretmenlerden daha çok yaşam doyumu algısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Eğitim durumu değişkenine ilişkin bulgular

Alt Boyutlar	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yüzeysel Davranış	Gruplar içi	1.795	3	.598	.694	.557
	Gruplar arası	192.248	223	.862		
	Toplam	194.043	226			
Derinden Davranış	Gruplar içi	2.107	3	.702	.771	.511
	Gruplar arası	203.178	223	.911		
	Toplam	205.285	226			
Samimi Davranış	Gruplar içi	.025	3	.008	.039	.990
	Gruplar arası	47.455	223	.213		
	Toplam	47.480	226			
Duygusal Emek	Gruplar içi	.147	3	.049	.316	.814
	Gruplar arası	34.629	223	.155		
	Toplam	34.776	226			
Yaşam Doyumu	Gruplar içi	2.036	3	.679	1.204	.309
	Gruplar arası	125.666	223	.564		
	Toplam	127.702	226			

Tablo 7 göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına ilişkin görüşlerinin eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılık sergilemediği ortaya çıkmıştır [$F_{(3-223)}=.316$, $p>0.05$]. Alt boyutlar açısından tablo incelendiğinde genel anlamda olduğu gibi alt boyutlarda da öğretmen görüşleri eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulguya göre öğretmenlerin duygusal emek davranışlarını eğitim durumu değişkeninin anlamlı bir farklılık yaratacak biçimde etkilemediği söylenebilir.

Öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının da eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(3-223)}=1.204$, $p>0.05$]. Bu bulgu neticesinde eğitim durumu değişkeninin ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyumu algılarını anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı söylenebilir.

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin davranış algıları ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik algılarının görev yapılan okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmeye yönelik yapılan bağımsız örneklem için t-testi sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8.

Görev yapılan okul türü değişkenine ilişkin bulgular

Alt Boyutlar	Okul türü	N	\bar{x}	s	sd	t	p
Yüzeysel Davranış	İlkokul	120	2.67	.96	225	.44	.83
	Ortaokul	107	2.70	.89			
Derinden Davranış	İlkokul	120	3.60	1.02	225	.15	.54
	Ortaokul	107	3.67	.86			
Samimi Davranış	İlkokul	120	4.01	.45	225	.36	.02*
	Ortaokul	107	3.87	.46			

Tablo 8.'in devamı

Alt Boyutlar	Okul türü	N	\bar{x}	s	sd	t	p
Duygusal Emek	İlkokul	120	2.48	.38	225	.44	.87
	Ortaokul	107	2.50	.41			
Yaşam doyumu	İlkokul	120	3.13	.80	225	.33	.32
	Ortaokul	107	3.23	.70			

Tablo 8 incelendiğinde çalışılan eğitim kademesi değişkenine göre öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına ilişkin görüşleri anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır [$t_{(225)}=.44$, $p>0.05$]. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise samimi davranış boyutundaki görüşlerin çalışılan okul türü açısından farklılaştığı ve bu farklılığın anlamlı olduğu bulunmuştur [$t_{(225)}=.36$, $p<0.05$]. Bu bulguya göre ilköğretim kurumlarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin ortaokul öğretmenlerinden daha fazla

samimi davranış gösterdiği ortaya çıkmıştır. Diğer alt boyutlarda ise öğretmenlerin görüşleri arasında çalışılan okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının çalışılan eğitim kademesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık sergilemediği tablo 8'de görülmektedir [$t_{(225)}=.33$, $p>0.05$]. İlköğretim kurumlarında çalışan ilköğretim öğretmenleri ile ortaokul öğretmenlerinin yaşam doyumu algıları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı, her iki kademe görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Duygusal Emek Davranışları ile Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğretmenlerin duygusal emek ve alt boyutlarına ilişkin görüşleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9.

Duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular

Süreçler		Duygusal Emek	Yüzeysel Davranış	Derinden Davranış	Samimi Davranış
Yaşam Doyumu	Pearson Correlation	-.122	-.035	.067	.178**
	Sig. (2-tailed)	.066	.598	.315	.007
	N	227	227	227	227

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 9'da yer alan korelasyon sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına yönelik görüşleri ile yaşam doyumu düzeylerine yönelik görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır ($r = -0.122$, $p>0.01$). Alt boyutlar ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelendiğinde duygusal emeğin yüzeysel davranış alt boyutu ile yaşam doyumu algıları arasında yine anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($r = -0.035$, $p>0.01$), benzer şekilde duygusal emek alt boyutlarından derinden davranış alt boyutu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin de anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır ($r = 0.067$, $p>0.01$). Duygusal emeğin samimi davranış alt boyutu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin ise anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($r=0.178$, $p<0.01$). Bu bulguya göre ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin samimi davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu, ancak bu ilişkinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına yönelik görüşleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin ele alındığı bu araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin duygusal emek davranışını bazen düzeyinde sergilediği görülmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yüzeysel davranışı bazen, derinden davranışı ve samimi davranışı çoğu zaman sergiledikleri görülmektedir. Duygusal emeğin bazen gösterilmesi, Çoruk (2014), Hoşgörür ve Yorulmaz (2015), Akbaş (2016) ve Göç (2017) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Öğretmenlik mesleği açısından değerlendirildiğinde öğretmenlerin samimi davranışları çoğu zaman göstermeleri, yani içtenlikle davrandıklarını belirtmeleri olumlu bir durumdur. Yüzeysel davranışı, yani gerçekte hissetmediği duyguları ise bazen göstermesi eğitimin verimliliği ve öğrencilere yaklaşım açısından istenen bir durumdur.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyumu algılarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aydemir (2013), Kıvılcım (2014), Sarıdemir (2015), Yıldız (2016) ile Çelik ve Üstüner (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin yaşam doyumlarını algılama düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur ve bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Şahin (2018) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerin yaşam doyumu algıları yüksek düzeyde bulunmuştur. Hizmet sektöründeki birçok meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin çalışma koşulları zordur. Öğretmenlerin zorlu koşullarda çalışmalarının, ekonomik şartlarının yaşam doyumunu azalttığı söylenebilir. Yüksek bir yaşam doyumuna sahip öğretmenlerin verimlilikleri de yüksek olacaktır. Bu doğrultuda öğretmenlerin yaşam koşullarının ve dolayısıyla yaşam doyumunun yükseltilmesine yönelik politikalar oldukça önem kazanmaktadır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin duygusal emek davranışlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılık sergilemediği sonucu ortaya çıkmıştır. Alt

boyutlara bakıldığında yüzeysel davranış alt boyutunda cinsiyet değişkeni açısından erkek öğretmenler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmenler gerçekte hissetmedikleri duyguları daha fazla sergilemektedirler. Bu sonuç Şat vd. (2015), Akbaş (2016) ve Ceylan (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla da tutarlıdır. İlgili çalışmalarda da yüzeysel rol yapma davranışlarında erkek öğretmenlerin ortalamaları kadın öğretmenlere göre daha yüksek çıkmıştır. Diğer alt ise boyutlarda anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Duygusal emek ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olmadığına yönelik farklı çalışmalar da vardır. Uysal (2007), Kaya (2009), Savaş (2012) ve Polatkan (2016) tarafından yapılan çalışmalarda duygusal emek davranışlarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Akın vd. (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise kadın öğretmenlerin yüzeysel ve derinden davranışı erkek öğretmenlere göre daha fazla sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeninin farklı çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu durumda cinsiyet değişkeninin duygusal emek davranışlarını etkileme durumu çalışmanın yapıldığı örneklem gruplarına göre farklılıklar sergilemektedir.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin cinsiyeti ile yaşam doyumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Şahin (2008), Kıvılcım (2014) ve Soba vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Çelik ve Üstüner (2018) tarafından yapılan çalışmada ise erkek öğretmenlerin yaşam doyumu düzeyleri daha yüksek bulunmuştur ve bu durum anlamlı bir farklılık sergilemektedir. Özyürek, Gümüş ve Doğan (2012), Yılmaz ve Aslan (2013) ile Öztürk (2015) tarafından yapılan araştırmalarda ise yaşam doyum düzeylerinin kadın öğretmenlerde daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşı ile duygusal emek davranışı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Kaya (2009), Beğenirbaş ve Basım (2013) ve Ceylan (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları da bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Polatkan (2016) tarafından yapılan çalışmada ise ortaokul öğretmenlerin derinlemesine rol yapma davranışında yaş değişkeni yönünden farklılık anlamlı iken, yüzeysel rol yapma ve samimi davranış alt boyutlarında ise yaş değişkeni açısından anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyumu düzeylerine ilişkin görüşlerinin yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Acar-Arasan (2010), Avşaroğlu vd. (2005), Başoğlu vd. (2016) ve Özyürek vd. (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da yaş değişkeni anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamıştır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin medeni hali ile duygusal emek davranışları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Kaya (2009), Özgün (2015) ve Göç (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonucunda da medeni halin anlamlı bir farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Ancak Ceylan (2017) tarafından yapılan çalışmada ise evli öğretmenler ile bekar öğretmenlerin yüzeysel rol yapma davranışları bekar öğretmenler lehine anlamlı bir şekilde farklılık oluşturmaktadır. Aynı çalışmada derinden davranış ve samimi davranış boyutlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin medeni hali ile yaşam doyumu arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Şahin (2008), Şahin (2010), Okursoy (2016) ve Başoğlu vd. (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da yaşam doyumunun medeni hale göre anlamlı bir farklılık meydana getirmedeği sonuçları bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İlköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin duygusal emek davranışları kıdem değişkeni açısından anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. Özgün (2015) ve Polatkan (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçları da bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Duygusal emeğin alt boyutlarından yüzeysel davranış ile kıdem arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kıdemleri 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin, kıdemleri 16-20 yıl olan öğretmenlerden daha çok yüzeysel davranış gösterdikleri saptanmıştır. Yüzeysel davranış ile kıdem arasında anlamlı farklılık olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Akbaş (2016) ve Şat vd. (2015) tarafından yapılan araştırmalar sonuçları da bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyum düzeylerine ilişkin görüşlerinin kıdem değişkeni açısından anlamlı farklılık sergilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucuna göre kıdemleri 0-5 yıl, 11-15 yıl ve 21 yıl ve üstü olan öğretmenlerin 16-20 yıl arası kidede sahip öğretmenlerden daha çok yaşam doyumu algısına sahip oldukları saptanmıştır. Bu sonuç Şimşek (2011) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile de örtüşmektedir. Öğretmenler 15 yılını doldurduğunda belli seviyede maddi ve manevi doyuma ulaşmaktadır. Bu durumun mesleğe ilk başladığı zamanki isteği azalan, maddi ve manevi doyuma ulaşan bireylerin durgunluk dönemine girmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Kıdemleri 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin kıdemleri 6-10 yıl olan öğretmenlerden daha çok yaşam doyumu algısına sahip oldukları saptanmıştır. Özkul (2014)'un yaptığı çalışma sonuçları da bu durumu

desteklemektedir. Kıdemi 21 yıl ve üstü olan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinde maaş olarak en üst noktalara ulaştığı dönemdir. Aynı zamanda öğretmenlerin okuttukları öğrencilerin meslek sahibi olup iyi bir noktaya geldikleri dönemdir. 21 yıl ve üstü kıdemi olan öğretmenlerin maddi ve manevi olarak üst noktaya gelmesinden kaynaklı olarak yaşam doyumlarının arttığı söylenebilir.

İlköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin duygusal emek davranışı ile eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bıyık ve Aydoğan (2014), Şat vd. (2015), Polatkan (2016) ve Göç (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarında da duygusal emek davranışlarının eğitim durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur ve bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ancak Beğenirbaş (2013) tarafından yapılan farklı bir çalışmada doktora yapmış öğretmenlerin, diğer öğretmenlere oranla derinden rol yapma davranışı boyutundaki görüşlerinin daha düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin yaşam doyumu ile eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Yılmaz ve Şahin (2009), Telef (2011), Ünal (2015), Okursoy (2016) ve Soba vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesi ile duygusal emek davranışı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Alt boyutlara bakıldığında, samimi davranış alt boyutunda ilköğretim öğretmenlerinin lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Hoşgörür ve Yorulmaz (2015) ve Göç (2017) tarafından yapılan çalışmalarda da samimi davranış boyutunda anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ve bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi Hoşgörür ve Yorulmaz (2015) tarafından yapılan araştırmada da ilköğretim öğretmenlerinin samimi duyguları daha fazla sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Diğer alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmamaktadır. İlköğretim öğretmenleri ortaokul öğretmenlerine göre daha küçük yaş grubundaki öğrencilerle çalışmaktadır. İlköğretim öğrencilerinin ihtiyaçları daha fazla olduğu için öğretmenlerle öğrenciler arasında daha samimi bir bağ oluşmaktadır. İlköğretim öğretmenin daha küçük yaşta öğrencilerle çalıştığı için daha çok doğal davranış gösterdiği söylenebilir. Yılmaz vd. (2015) tarafından yapılan araştırmada ise ilköğretim öğretmenlerinin genel liselerde görev yapan öğretmenlere göre yüzeysel ve derin davranışı daha fazla sergiledikleri, genel lise ve meslek liselerinde çalışan öğretmenlere göre doğal davranışları daha fazla sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2017) tarafından yapılan araştırmada ise ortaokulda çalışan öğretmenlerin yüzeysel rol yapma düzeyleri, lise ve meslek lisesinde çalışan öğretmenlerden daha yüksek çıkmıştır. Beğenirbaş ve Basım (2013) tarafından yapılan çalışmada ise görev yapılan okul türü değişkeninin öğretmenlerin görüşlerini anlamlı bir şekilde farklılaştırmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalışılan eğitim kademesi ile yaşam doyumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Aydemir (2013), Ünal (2015), Ergün (2016), Okursoy (2016) ve Çelik ve Üstüner (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da görev yapılan okul türü öğretmen görüşlerinde yaşam doyumuna ilişkin anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Telef (2011) tarafından yapılan araştırmada ise ortaöğretim öğretmenlerinin yaşam doyumu düzeylerinin ilköğretim öğretmenlerinin yaşam doyumlarından daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre; ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında kültürel nedenlerin ve öğretmenlik mesleği ile ilgili durumların neden olduğu söylenebilir. Öğretmenlik mesleği daha çok samimi davranışları içinde barındıran bir meslektir. Ancak öğretmenlik mesleği toplumdaki statüsü göz önüne alındığında son dönemlerde itibarını kaybeden bir meslek durumuna dönüşmüştür. Bu durumun da öğretmenlerin yaşam doyumunu etkilediği düşünülmektedir. Yaşam doyumu ile duygusal emeğin alt boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığı incelendiğinde; yaşam doyumu ile yüzeysel davranış ve derinden davranış alt boyutları arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gopalan vd. (2013)'in yaptığı araştırma sonucunda da derinden davranış ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ortaya konulmuştur ve bu çalışmanın sonucu ile örtüşmektedir. Derinden davranış sergileyen öğretmenler rol yapmak zorunda kalmaktadır. Öğretmenlerin rol yapmak zorunda kalmasının öğretmenlerin yaşam doyumunu olumsuz etkilediği söylenebilir. Duygusal emeğin alt boyutlarından samimi davranış boyutu ile yaşam doyumu arasında ise düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu sonucu destekleyen farklı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Samimi davranan kişiler bu davranışı göstermek için kendilerini zorlamadığı düşünülmektedir. Samimi davranış insanların kendi içinden geldiği gibi ifade etmesidir. Samimi davranan öğretmenlerin rol yapmak zorunda kalmadığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin rol yapmadıkları için hayatta daha mutlu oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin duygusal emek davranışı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma, Çanakkale ili ve MEB'e bağlı kamuya ait ilkökuller ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler ile sınırlı tutulmuştur. Bu çalışma farklı illerde ve özel okul öğretmenlerine de uygulanabilir. Aynı zamanda orta öğretim kademesinde bulunan lise öğretmenlerine de uygulanabilir. Yaşam doyumunu arttırmak için 16-20 yıl kıdemi olan öğretmenlere yönelik yasal düzenlemeler yapılabilir. Araştırmada 16-20 yıl arası kıdemi olan öğretmenlerin yaşam doyumu düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna yönelik derinlemesine nitel bir çalışma ile bunun nedenleri araştırılabilir. Benzer şekilde kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin yaşam doyumu algıları da diğer kıdem aralıklarına göre daha düşük bulunmuştur. Öğretmenlerin mesleğe başladığı ilk yıllardaki heyecan ve hevesinin düşmemesi için ve öğretmenlerin kariyer platosu yaşamamaları için bu dönemde çeşitli şekillerde desteklenmesi sağlanabilir. Öğretmenlerin yaşam doyumunun artırılması için maddi olarak artış sağlanmalıdır. Erkek öğretmenlerin duygusal emek davranışını kadın öğretmenlerden neden daha fazla sergilediklerini ortaya koymaya yönelik derinlemesine araştırmalar yapılabilir. Ortaokul öğretmenlerinin samimi davranışlarını arttırmak için öğrencilerle daha fazla etkileşim kurmaları gerekmektedir. Etkileşim sağlamak için ders dışı etkinliklerin artırılması, öğrenci koçluğu gibi etkinlikler artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar-Arasan, B. N. (2010). *Akademisyenlerde yaşam doyumu, iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Acar, E. A. (2011). *Kronik hastalıkların, hastaların aile işlevleri ve yaşam doyumları üzerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akbaş, A. (2016). *Öğretmenlerin örgütsel politika algıları ile duygusal emek düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Akın, U., Aydın, İ., Erdoğan, Ç., & Demirkasımoğlu, N. (2014). Emotional labour and burnout among Turkish primary school teachers. *The Austrian Association for Research in Education*, 41, 155-169.
- Ashforth, E. B. & Humphrey, R.H. (1993). Emotional labor in service roles: The influence of identity. *The Academy of Management Review*, 18(1), 88-115.
- Ashkanasy, N. M. (2003). Emotions in organizations: A multilevel perspective. F. Dansereau & F. J. Yammarino (Ed.) *Research in multi-level issues, vol. 2: Multilevel issues in organizational behavior and strategy* içinde (s. 9-54). UK: Elsevier Science.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 116-129.
- Aydemir, H. (2013). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi SBE Dergisi*, 7 (1), 259.
- Başaran, Y. K. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *The Journal of Academic Social Science*. 5 (47), 489.
- Başer-Şeker, G. (2009). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başoğlu, B., Şekeroğlu, M. O. & Altun, E. (2016). Öğretmenlerin aile-iş çatışması ve iş-aile çatışmalarının yaşam doyumuna etkisi ve bazı demografik özelliklere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(32), 277-291.
- Beğenirbaş, M. & Meydan, C.H. (2012). Duygusal emeğin örgütsel vatandaşlık davranışıyla ilişkisi: Öğretmenler üzerine yapılmış bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 159-181.
- Beğenirbaş, M. (2013). *Kişiliğin öğretme stillerine etkisinde duygusal emek ve tükenmişliğin aracılık rolü: Öğretmenler üzerinde bir araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Savunma Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Beğenirbaş, M. & Basım, N. (2013). Duygusal emekte bazı demografik değişkenlerin rolü: Görgül bir araştırma. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 45-57.
- Bıyık, Y. & Aydoğan, A. (2014). Duygusal emek ile örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi: Bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3) 159-180.
- Boyd, C. (2002). Customer violence and employee health and safety. *Work, Employment & Society*, 16 (1), 151-169.

- Brotheridge, C. M. & Grandey, A. A. (2002). Emotional labor and burnout: Comparing two perspectives of 'people work'. *Journal of Vocational Behavior*, 60, 17-39.
- Byradley, Y. (2010). *Emotion management and transforming organizational culture: A case study of change and innovation in a multi-campus Canadian College*. (Unpublished doctoral dissertation) University of Calgary, Alberta.
- Callahan, J. L. & McCollum, E. E. (2002). Conceptualizations of emotion research in organizational contexts. *Advances in Developing Human Resources*, 1 (4), 4-21.
- Ceylan, A. K. (2017). Öğretmenlerin duygusal emeklerinin sosyo-demografik değişkenler yönünden özellikleri: Batman İli araştırması. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 122-132.
- Çelik, O. T. & Üstüner, M. (2018). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, UBEK-2018, 41-60.
- Çoruk, A. (2014). Yükseköğretim kurumlarında görev yapan idari personelin duygusal emek davranışları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 79-93.
- Diefendorff, J. M., Croyle, M. H. & Grosserand, R. H. (2005). The dimensionality and antecedents of emotional labor strategies. *Journal of Vocational Behavior*, 66 (2), 339-357.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Durak, M., Durak, E. Ş. & Gencoz, T. (2010). Psychometric properties of the satisfaction with life scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults. *Social Indicators Research*, 99(3), 413-429.
- Dündar, S. (1993). Teorik çerçeve içinde yaşamdan duyulan tatmin kavramı. *Yönetim Dergisi*, 4(15), 49-55.
- Erdoğan, E. (2016). *Hemşirelerin bireysel sosyal sorumluluk düzeyleri ile yaşam doyumunun demografik değişkenlere göre araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ergün, B. (2016). *İş doyumunu ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki: Öğretmenler üzerinde bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gopalan, N., Culbertson, S. S. & Leiva, P. I. (2013). Explaining emotional labor's relationships with emotional exhaustion and life satisfaction: Moderating role of perceived autonomy. *Universitas Psychologica*, 12(2), 347-356.
- Göç, A. (2017). *Okul yöneticilerinin duygusal emek ve iş doyumunu arasındaki ilişkiye dair bir inceleme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Grandey, A. A. (2000). Emotion regulation in the work place: A new way to conceptualize emotional labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5(1), 95-110.
- Grandey, A. A. (2003). When 'the show must go on': Surface acting and deep acting determinants of emotional exhaustion and peer-rated service delivery. *Academy of Management Journal*, 46 (1), 86-96.
- Haşiloğlu, S. B., Baran, T. & Aydın, O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: Kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 2 (1), 20.
- Haybron, D. (2007). Life satisfaction ethical reflection and the science of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8 (1), 99-138.
- Hochschild, A.R. (1983). *The managed heart*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Hochschild, A. R. (2003). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Hoşgörür, T. & Yorulmaz, Y. İ. (2015). Öğretmenlerin liderlik davranışları ile duygusal emekleri arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2). 166-190.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi* (25. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kaya, E. (2009). *Özel okul öğretmenlerinin duygusal emek davranışını algılama biçimleri ile iş doyumları ve iş stresleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, F. (2014). *Duygusal emek ile tükenmişlik ve iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı huzurevlerinde çalışan yaşlı bakım personeline yönelik bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kaya, Ç. (2017). Öğretmenlerin duygusal emek düzeylerinin incelenmesi. Ç. Kaya, Y. İ. Yorulmaz & İ. Aysel (Ed.), *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu* bildiri özetleri içinde (s.177-179). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

- Kıvılcım, P. (2014). *Öğretmenlerde iş doyumu, özyeterlik inancı ve yaşam doyumu ilişkisinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Morris, A. J. & Feldman, D. C. (1996). The dimensions, antecedents, and consequences of emotional labor. *The Academy of Management Review*, 21(4), 986-1010.
- Morris, J. A. & Feldman, D. C. (1997). Managing emotions in the workplace. *Journal of Managerial Issues*, 9 (3), 257-274.
- Muthamizhselvan, M. & Lal Kumar, A.C. (2017). Life satisfaction of secondary school teachers. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 4 (9), 55-58.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. & Tobin, S. S. (1961). The Measurement of the Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16(2), 134-143.
- Okursoy, F. T. (2016). *Öğretmenlerin özyeterlik algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişki* (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Onay, M. (2011). Çalışanın sahip olduğu duygusal zekâsının ve duygusal emeğinin, görev performansı ve bağlamsal performans üzerindeki etkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 11(4), 587-600.
- Oral, L. & Köse, S. (2011). Hekimlerin duygusal emek kullanımı ile iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 463-492.
- Özer, M. & Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2), 72-74.
- Özgün, A. (2015). *Duygusal emek davranışlarının iş sektörü üzerindeki etkisi: Eğitim sektöründe bir uygulama* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özkul, R. (2014). *Ortaokul öğretmenlerinde iş-aile çatışması ve yaşam doyum düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Öztürk, A. (2015). Öğretmenlerin sahip oldukları yaşam amaçları ve sosyal desteğin öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 338-347.
- Özyürek, A., Gümüş, H. & Doğan, S. (2012). Öğretmen ve okul yöneticilerinin tükenmişlik ve yaşam doyumunun incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 892-904.
- Pala, T. & Tepeci, M. (2009). Turizm işletmelerinde çalışanların duygusal emek düzeyi ve duygusal emeğin çalışanların tutumlarına etkileri. E. Torlak (Ed.), *17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi* içinde (s.113-119). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- Polatkan, N. N. (2016). *Ortaokul öğretmenlerinin duygusal emek davranışları ile iş doyumları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sarıdemir, T. (2015). *Öğretmenlerin algılarına göre okul müdürlerinin liderlik stillerinin ve bazı kişisel değişkenlerin öğretmenlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Savaş, A. C. (2012). *İlköğretim okul müdürlerinin duygusal zekâ ve duygusal emek yeterliklerinin öğretmenlerin iş doyumuna etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- Scherer, K. R. & Tran, V. (2001). Effects of emotion on the process of organizational learning. M. Dierkes, J. Child & I. Nonaka (Ed.), *Handbook of Organizational Learning* içinde (s. 369-392). UK: Oxford University Press.
- Seçer, H. Ş. (2005). Çalışma yaşamında duygular ve duygusal emek: Sosyoloji, psikoloji ve örgüt teorisi açısından bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 813-835.
- Soba, M., Babayiğit, A., & Demir, E. (2017). Yaşam doyumu ve tükenmişlik; öğretmenler üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19): 269-286.
- Şahin, Ş. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumu düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şahin, E. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinde yaratıcılık, mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şahin, S. (2018). Okul binaları ve okul yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 2113-2126.
- Şat, A., Amil, O. & Özdevecioğlu, M. (2015). Duygusal zekâ ve duygusal emek düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi: Özel okul öğretmenleri ile bir araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39(2), 1-20.
- Şimşek, E. (2011). *Örgütsel iletişim ve kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Telef, B. B. (2011). The study of teachers' self-efficacy, job satisfaction, life satisfaction and burnout. *Elementary Education Online*, 10(1), 91-108.

- Tran, V. (1998). The role of the emotional climate in learning organisations. *The Learning Organization*, 5 (2), 99-103.
- Uysal, A. A. (2007). *Öğretmenlerde gözlenen duygusal yaşantı örüntülerinin ve duygusal işçiliğin iş doyumunu ve tükenmişlik üzerine etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Ünal, A. (2015). *İş doyumunu, yaşam doyumunu ve yaşam anlamı değişkenlerinin ilkökul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki bağlılıkları üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Wharton, A. S. (1999). The psychosocial consequences of emotional labor. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 561, 158-176.
- Yılmaz E. & Şahin M. (2009). A study into life satisfaction levels of the teachers working at primary education in terms of some variables. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 4(4), 1404-1414.
- Yılmaz, E., & Aslan, H. (2013). Öğretmenlerin iş yerinde yalnızlıkları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 59-69.
- Yıldız, E. (2016). *Öğretmenlerin meslek etik ilkelerine uygun davranma algularının işe yabancılaşma - yaşam doyumunu ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Yılmaz, K., Altinkurt, Y., Güner, M., & Şen, B. (2015). The relationship between teachers' emotional labor and burnout level. *Eurasian Journal of Educational Research*, 59, 75-90.